

vista catalana de dret públic

DRETS FONAMENTALS / GENERAL / SOBIRANISME

La defensa de la llibertat d'expressió i informació i el paper del Síndic de Greuges – Jaume Saura Estapà

🕒 13 de novembre de 2019

👤 EAPC

💬 LEAVE A COMMENT

El Tribunal Europeu de Drets Humans ha establert que les llibertats d'expressió i informació constitueixen un dels pilars bàsics de la societat democràtica, una de les condicions primordials del seu progrés i del desenvolupament de cadascun dels seus membres. En tant que la funció del Síndic de Greuges és la defensa dels drets i les llibertats reconeguts en el pla

estatutari, constitucional i internacional, la institució té un rol a jugar en la defensa de la llibertat d'expressió i ha de contribuir a perfilar-ne els límits. L'objecte d'aquesta contribució és exposar la casuística que s'ha donat a la institució del Síndic en els darrers anys sobre aquestes matèries. Ho farem en tres blocs dedicats a les queixes i actuacions respecte de mitjans de comunicació; queixes rebudes que contenen un element de perspectiva de gènere; i, finalment, actuacions vinculades al conflicte polític sobre l'autogovern de Catalunya.

1. D'antuvi cal recordar que el Síndic actua, a través de queixes o actuacions d'ofici, vers les administracions públiques catalanes i les empreses que presten serveis d'interès general, particularment aquelles que proveeixen subministrament a la llar. En canvi, queden fora de l'actuació del Síndic altres empreses privades, inclosos els mitjans de comunicació. Per aquest motiu, les queixes de particulars relatives a informacions i opinions dels mitjans de comunicació es vehiculen a través del Col·legi de Periodistes i la Fundació del Consell de la Informació de Catalunya (CIC), que és qui en determina la correcció des del punt de vista deontològic. Dues queixes rebudes l'any 2018 a la institució permeten copsar l'abast de l'actuació del Síndic i del CIC:

– La queixa respecte d'un article d'opinió al diari *El Mundo* sobre el "sou míser" de les infermeres, denigrador vers aquest col·lectiu segons les persones promotores de la queixa, va ser desestimada precisament perquè es tractava de l'opinió de l'articulista, no tenia caràcter d'informació i no atemptava contra l'honor de ningú en particular.

– En canvi, la queixa respecte d'una peça al diari *La Vanguardia* sobre un cas d'abusos físics contra un infant en una escola de Barcelona ultrapassava el dret a difondre informacions veraces en la mesura que, sense donar-ne el nom, permetia la identificació de la víctima. En aquest cas, es va considerar que l'exercici del dret a la informació havia vulnerat de forma injustificada el dret a la intimitat d'un infant.

Encara respecte dels mitjans de comunicació, una de les actuacions del Síndic més sostingudes en el temps té a veure amb els anomenats "blocs electorals". L'any 2004 ja hi ha un informe del Síndic en contra d'aquesta pràctica, que s'entén que vulnera el dret dels professionals a informar del desenvolupament d'una campanya d'acord amb criteris periodístics. Aquesta tesi es reitera en ocasió de les eleccions al Parlament de Catalunya de 2015 i en el subsegüent informe *Dret de vot, igualtat i proporcionalitat en la campanya electoral*. Alguns mitjans de comunicació, com BTV, van acceptar la recomanació del Síndic i, amb l'acord dels partits polítics implicats, han suprimit els blocs en els comicis més recents.

2. En els darrers dos anys, el Síndic ha rebut un seguit de queixes que posen de manifest punts de col·lisió entre la llibertat d'expressió, la llibertat religiosa i els drets de les dones i de les persones LGTBI. En concret, podem fer esment de quatre queixes, algunes de caràcter col·lectiu:

– Vídeo de dues dones besant-se davant del cambril de la Mare de Déu de Montserrat, mentre de fons se sentia una cançó que deia, entre altres coses, "saca el sagrario de nuestros ovarios".

– Expressions del bisbe de Solsona crítiques amb l'homosexualitat.

– Expressions en el mateix sentit del capellà de la Immaculada Concepció de L'Hospitalet.

– Finalment, l'anunci d'una xerrada a la Parròquia de Santa Anna de Barcelona per part d'un conferenciant presumptament homòfob va activar la queixa de col·lectius de defensa dels drets LGTBI.

Atès que les queixes anaven adreçades contra particulars (les dones promotores de l'acció reivindicativa, en el primer cas; l'Església Catòlica, d'una manera o l'altra, en els altres) la intervenció del Síndic només podia ser indirecta, vers el deure d'intervenció de l'Administració. En tots els casos,

el Síndic va partir d'un concepte ampli de llibertat d'expressió, les restriccions de la qual han de tenir base legal, un objectiu legítim i proporcionalitat.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic va entendre que l'acció davant el cambril de la Mare de Déu de Montserrat responia a una reivindicació legítima d'un col·lectiu històricament vulnerabilitzat (les dones, en general, i les dones lesbianes, en particular) i que per tant, no hi havia tant una intenció d'ofendre o lesionar "els sentiments religiosos" com de reivindicar aquests drets.

Així mateix, les paraules del bisbe de Solsona també estaven emparades per la llibertat d'expressió i no tenien per objecte ofendre el col·lectiu LGTBI. Més dubtós era el cas del capellà de l'església de L'Hospitalet, raó per la qual el Síndic va demanar explicacions addicionals a la Direcció General d'Igualtat de la Generalitat, que havia arxivat el cas. En la seva resposta, que el Síndic va considerar suficient, la DGI va assenyalar que entenia que les paraules del capellà expressaven una opinió en el marc de la seva llibertat religiosa i que no tenien en si mateixes entitat per afectar el lliure desenvolupament global d'una societat que promou avançar en la garantia dels drets de les persones LGTBI.

Pel que fa a la queixa "preventiva" per la xerrada del conferenciant de la parròquia de Santa Anna, els antecedents d'altres intervencions no permetien, a parer de la institució, recomanar-ne la censura prèvia, sens perjudici que l'Administració hagués d'estar amatent a la no vulneració de la legislació que prohibeix difondre missatges que tracten de manera vexatòria les dones o les persones LGTBI. Aquest mateix capteniment s'havia establert en una queixa col·lectiva contra un teatre de Barcelona per programar el monòleg d'un còmic que presumptament basa els seus vídeos i acudits en tòpics masclistes i homòfobs.

A banda d'aquests casos, més recentment el Síndic ha obert una actuació d'ofici pels insults masclistes d'un conegut actor televisiu contra la líder d'una formació política (a la qual qualificava de "puta" a través del seu compte personal de Twitter). En aquest cas, s'ha entès que ens trobàvem davant una manifestació de violència masclista que no queda emparada sota el paraigua de la llibertat d'expressió perquè atempta contra els drets de les dones. En aquest sentit, cal recordar que segons el Tribunal Constitucional la restricció de la llibertat d'expressió es pot produir quan xoca amb altres béns jurídics que són creditors d'una major protecció, després de realitzar la necessària i prèvia ponderació entre ells, en aquest cas el dret a la igualtat i la dignitat d'una persona.

3. Des de fa anys, el Síndic alerta de regressions en matèria de drets i llibertats a Espanya, fruit d'una lògica repressiva davant l'auge de les mobilitzacions socials vers les polítiques públiques dites d'austeritat. Aquests retrocessos s'accentuen en la resposta jurídica a la crisi política i territorial de l'Estat a Catalunya, com denuncia l'informe *Retrocessos en matèria de drets humans: llibertat d'expressió dels càrrecs electes i separació de poders al Regne d'Espanya*, presentat l'abril de 2017.

Un any després, l'actuació dels tres poders de l'Estat s'ha caracteritzat per l'aplicació de mesures excepcionals que han limitat i fins i tot criminalitzat l'exercici de drets i llibertats fonamentals, especialment la llibertat d'expressió. Així ho explica el Síndic en l'informe de maig de 2018, *La vulneració de drets fonamentals i llibertats públiques en ocasió de la reacció penal a partir de l'1-O i l'aplicació del 155 CE*. L'informe posa de manifest diverses actuacions que podrien considerar-se atemptatòries contra la llibertat d'expressió i informació i que han estat objecte d'atenció pel Síndic de Greuges:

- La interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 12 de setembre de 2017 que, en execució d'una interlocutòria del Tribunal Constitucional, podria interpretar-se en el sentit de prohibir als mitjans públics de comunicació la informació sobre el referèndum de l'1 d'octubre.
- L'actuació de la Fiscalia General de Menors (27 de setembre) que demanava l'obertura d'expedients individualitzats perquè adolescents en període d'ensenyament obligatori sol·licitaven autorització al centre per no assistir a activitats lectives i anar a concentracions i manifestacions. Es trasllada a la Fiscalia un recordatori dels drets de l'alumnat de reunió i manifestació, a partir de 3r de l'ESO, d'acord amb la legislació catalana, espanyola i el Conveni sobre els Drets dels Infants.
- Prohibició per la Junta electoral de Tarragona al col·lectiu d'*Avis i àvies de Reus* de manifestar-se en favor de la llibertat dels líders independentistes durant la campanya electoral de 2017 vulnera, a parer de la institució, la llibertat d'expressió. La Junta Electoral Central donà la raó al Síndic per bé que ja s'havien celebrat els comicis.

Sens dubte, la situació més greu es produeix amb les acusacions penals al voltant del procés, on tant la interlocutòria de processament com les acusacions de la Fiscalia inclouen entre els fets pretesament "violents" del tipus penal de rebel·lió les manifestacions de l'11 de setembre celebrades pacíficament en els darrers anys. O, de manera igualment preocupant, les al·lusions a eventuais i futures mobilitzacions populars que en cap cas es pot presumir que hagin de resultar violentes. Amb aquest relat es produeix una clara criminalització de la llibertat d'expressió i manifestació, tot fent de l'exercici d'un dret fonamental, un element d'un tipus penal d'enorme gravetat.

Finalment, la polèmica sobre la presència en espais públics de diversa naturalesa (al carrer, en dependències de l'Administració, a façanes d'ajuntaments...) de llaços grocs i altres elements reivindicatius associats a les persones en situació de presó provisional pel judici del procés ha estat igualment objecte d'atenció per part del Síndic. En aquest cas, es parteix de la base que aquestes manifestacions són fruit de l'exercici de la llibertat d'expressió, per bé que, segons el tipus d'espai, poden tenir certes limitacions. Per exemple, els cartells, llaços i altres elements penjats a les parets, tanques, reixes i pals de l'espai públic, en la mesura que no n'entorpeixin la utilització i el gaudi per a la resta de persones, s'ha d'entendre que representen un exercici legítim de llibertat d'expressió. L'Administració no pot limitar l'exercici d'aquest dret (més enllà de les excepcions legalment establertes), però té el deure d'intervenir per regular, no prohibir, alguns dels aspectes relacionats amb aquestes expressions a través de reglaments / ordenances de convivència o de normes relatives als usos del paisatge urbà.

Pel que fa, d'altra banda, al controvertit ús per part d'algunes administracions de façanes, balconades o altres elements exteriors com a altaveus per exposar diferents símbols que s'identifiquen amb el suport o el compromís per a la defensa dels drets fonamentals o dels drets de minories vulnerables, i també per difondre missatges amb càrrega ideològica àmpliament acceptats per les majories polítiques, encara que no sempre de forma unànime, el Síndic ha entès que això és possible, i existeix una llarga tradició al respecte des del "No a la Guerra" fins a "Refugees Welcome", sempre que es dugui a terme com a manifestació puntual. D'altra banda, el Síndic ha estat d'acord amb la Junta Electoral en el sentit que en període electoral cal extremar les mesures de neutralitat i retirar, per tant, aquests elements. En tot cas, seria recomanable que l'Administració regulés la utilització de les façanes i altres elements exteriors dels béns afectats a l'ús i als serveis públics, a fi de poder disposar d'un marc jurídic amb criteris objectius.

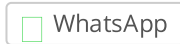
En suma, la defensa de la llibertat d'expressió en les seves diferents vessants i l'abast d'aquest dret continuen sent un element central en la definició de l'estat democràtic i de dret. I, en conseqüència, una qüestió sobre la qual la institució del Síndic de Greuges ha d'estar particularment atenta.

Jaume Saura Estapà

Adjunt General al Síndic de Greuges de Catalunya

Comparteix això:

Comparteix 11

SHARE

Correu electrònic

Like this:

Magrada

Sigues el primer a dir m'agrada

▶ AUTOGOVERN, COMUNICACIÓ, DRET PÚBLIC, DRETS FONAMENTALS, GÈNERE, INFÀNCIA, JAUME SAURÀ ESTAPA, LGTIB, LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ, LLIBERTAT DE MANIFESTACIÓ, MESURES EXCEPCIONALS, PROCÉS, REILIGIÓ, SÍNDIC DE GREUGES

PREVIOUS POST

[Dissenyar la intel·ligència artificial – Ricard Martínez Martínez](#)

Deixa un comentari

Escriu aquí el comentari...

Cerca ...

Subscripció

[Subscripció al blog](#)

[Subscripció a la Revista Catalana de Dret Públic](#)

Enllaços de l'Escola

[Revista Catalana de Dret Públic](#)

[Revista de Llengua i Dret](#)

[Blog de la Revista de Llengua i Dret](#)

[Publicacions](#)

[Recerca](#)

[Biblioteca](#)

Informació del blog

[Consell de Redacció RCDP](#)

[Coordinació del blog](#)

[Equip de col·laboradors del blog](#)

[Estadístiques del blog](#)

[Informació i presentació d'articles \[CAT\]\[ES\]\[EN\]](#)

Categories

 ▼

Powered by WordPress.com.